

Tisvilde var mit helle

»Vi havde fået råd til at bygge et sommerhus, fordi min far arvede nogle penge efter farmors død. Huset – som min søster Janne ejer i dag – skabte en voldsom opstandelse i Tisvilde. Det kom i avisen som et eksempel på tidens dårskab, og der var vilde protester. Mange forlangte huset revet ned, fordi det blev malet – lyserødt. Det var en moderne arkitekt, der havde fundet ud af, at det skulle være lyserødt. Jeg syntes, at det så yndigt ud, men det var ikke holdningen i Tisvilde, hvor vores hus blev årets skandale.

Dengang havde vi ikke bil, men tidligt på sommeren kørte Gustav sin taxa fra Tisvilde ind til Vagtelvej og hentede os med alle vore kufferter, kanariefugle og dukker, og så kørte vi langsomt op mod Tisvilde. Far arbejdede for det meste hele sommeren på Politiken, men i weekenden cyklede han op til os.

For mig er Tisvilde grundstammen i livet. Her kom vi hver eneste sommer i vores barndom. Skolen havde seks ugers ferie, og det føltes næsten uendeligt.

Senere, da min mor blev alene, havde hun stor glæde af sommerhuset, for alle fars og mors kunstner venner havde boet i området – tegnerne Carl Jensen og Hans Bendix, malerne William Scharff og Victor Haagen-Müller samt billedhuggeren Hugo Liisberg. Mændene var efterhånden døde, men deres koner levede, og de skabte et lille kvindeoldekolle i Tisvilde. De gik rundt til hinanden, fik en lille én, snakkede og havde det dejligt sammen.

I dag har jeg så fået et sommerhus i Tisvilde. Jeg kender hvert et græsstrå, og jeg har gamle legekammerater, der endnu bor deroppe. En af mine veninder fra barndommen, Lone Holm-Jensen, bor nede ad vejen. Hendes far var tegneren Carl Jensen.

Foruden Lone legede jeg med naboernes børn og veninder fra Tisvilde. Jeg elskede at løbe omkring i naturen, selv om jeg var bange for både køerne på markerne og de mange hunde, som jeg syntes var overalt. Tapper var jeg bestemt ikke, men det kunne ikke fjerne indtrykket af, at Tisvilde var mit helle.«

*Fra erindringsbogen 'Livet er ikke for begyndere'.
Af Malene Schwartz og Thomas Larsen, 2003.*

Malene og Lone under parasollen på terrassen – med en meget livagtig dukke.

Lone klædt om som dame... og Malene som mand.

De artige piger

Møde i Tisvilde Lunde med veninderne

Malene Schwartz og Lone Holm-Jensen,

der fortæller om deres sommer-barndomsland

Af Christian Friis og Niels Jørgen Larsen

Det buldrer i brændeovnen på Rigmor Stampesvej, og vinteren har endnu ikke haft lyst til at slippe sit tag denne dag sidst i februar – omend denne vinter jo slet ikke har været som i de gamle dage, hvor det *rigtigt* var vinter, og man kunne gå på isen ud til Hesselø eller løbe på skøjter på Hørsekæret.

Udenfor udfolder fuglelivet sig i naturhaven, og Tisvilde Lunde er stadig på mange måder som barndomslandet, da Malene og Lone klædte sig ud og legede fin mand og dame.

Denne fredag er det tilladt at drømme sig tilbage. Det er selve formålet med vores besøg hos Lone Holm-Jensen og barndomsveninden Malene Schwartz, der har givet omstående skildring af sit barndomsland i Tisvilde i sin erindringsbog, som udkom sidste år.

Malene og Lone husker ikke, hvordan de mødtes. De har altid været der ved siden af hinanden. Og sådan er det også i dag, selv om deres liv er gået i forskellige retninger.

Malene Schwartz blev den beundrede og landskendte skuespiller fra teater, film og tv – hvor rollen som Maude i Matador i særlig grad er prentet ind i vores hukommelse. Også som teaterchef i Aalborg og København har hun opnået stor anerkendelse.

Lone Holm-Jensen har ikke i samme grad været i offentlighedens søgelys, men har bevæget sig på en anden gren af kunstens træ. Hun stod i lære hos en af Danmarks dygtigste vævere Lis Ahlmann. I mange år vævede Lone Holm-Jensen tæpper, men da hun boede i USA 1966-69 lærte hun den særlige amerikanske kunstart quilting at kende og blev betaget af den. Det var dog

først i 1987, at hun for alvor blev 'art-quilter'. I de følgende år har hun sammen med andre quiltere haft udstillinger mange steder, bl.a. vikingskibsmuseerne i Roskilde og Ribe. Til sommer udstiller hun i Stavanger i Norge.

Malenes far, Walter Schwartz, var kunstanmelder på Politiken, hvor tegneren og maleren Carl Jensen også var ansat. De to og deres ægtefæller, Annelise og Merethe, var allernærmeste venner, og derfor blev deres børn bragt sammen. Malene og Lone legede også sammen inde i byen og var meget nære kammerater, selv om der var et stykke vej fra Malenes Frederiksberg ind til Frederiksholms Kanal.

En meget lille Lone på gåtur i Lundene med farmand, Carl Jensen.

Lones morfar var maleren og professoren Julius Paulsen, der havde sin sommerbolig på den vej, der senere fik hans navn, men det var en anden professor, maleren William Scharff, der trak sin nære ven Carl Jensen til Tisvilde, da et hus i nærheden af hans hus, 'Spånekrogen', blev sat til salg.

Malenes forældre søgte også op til kunstnerkolonien i Lundene. De lejede sig først ind i ferierne hos Molly og Erwin Christensen på Haagen-Müllersvej, da Malene blot var omkring fire år, og købte så en grund i 1943 på Blæsbjergvej.

- Det blev jo heroppe, fordi dér var Carl og Merethe, dér var Scharf, Hugo Liisberg, Haagen-Müller og Rasmus Naver. En hel koloni af kunstneriske mennesker, så det var meget naturligt at finde et sted heroppe. Vi byggede vores hus, som blev malet lyserødt og vakte skandale, som jeg har beskrevet det i min bog.

Carl Jensen og Lone skuer ned mod lejet.

Lone og moderen Merethe i vinterlandskab.

Varme somre og kolde vintre

-Det var vidunderligt, når vi skulle på landet, fortæller Lone. Vi boede i en stor lejlighed i København og var absolut stenbrobørn. Vores legeplads var enten Tivoli om sommeren, hvor vi fik Tivoli-kort, eller nede i Nybrogade. Det var en oase at komme herop. Mange gange var vi her om sommeren alene med mor, fordi far arbejdede på Politiken. Vi kom herop med toget og gik med vores oppakning fra Godhavn station. Når vi skulle være her hele sommeren blev vi hentet af Gustavbilen helt inde i Køben-

havn. Også om vinteren, hvor det var hundekoldt. Jeg husker tydeligt det gamle bondehus, hvor der nærmest var frost allevegne, og vi blev puttet under de tunge dyner for at holde varmen. Det var absolut vidunderligt at komme herop, og det er det, der gør, at man har en sådan tilknytning til stedet. Vi havde en vidunderlig barndom her. Det har været meget lykkeligt.

Malenes første erindringer fra Tisvilde er også fra vinteren:

-Jeg kan huske, at vi ofte var her til jul. Der var især én vinter, nok en af de meget strenge vintre i 46-47. Her var meterhøje snedriver. Pumpen i gården var frosset til. Der var das udenfor. Et komfur opvarmede hele huset. Der blev fyret med tørv, og de var så våde, at det varede evigheder, før der blev varme i det hus, men vi elskede det jo allesammen. Så kan jeg selvfølgelig huske somrene, hvor vi tog vore cykler og cyklede ned til klitterne. Dengang gik man jo aldrig ned til fiskerne. Man tog ud gennem skoven, og når man havde ligget der og blevet branket og nogle gange havde brændt sig på en brandmand - der kunne jo ske så mange frygtelige ting! - så kørte vi tilbage og sad og fik is hos Frydensberg. Det var nogle fantastiske somre, hvor det var så varmt at jeg nogle gange, når jeg kom hjem for at køle af, måtte sætte mig ned i kælderen, der var neden under i en lem i køkkengulvet.

Legekammeraterne

Der var mange piger i området og sommerhusbeboernes børn blandede sig med 'de lokale' på naturlig måde. Det var bl.a. Molly og Erwins børn, især den ældste Vibeke. Malene og Lone legede med den lidt yngre Kim (Karen Margrethe) Naver - den fremragende væverske, som også bor her endnu. Lone legede desuden med maler Svend Åge Christensens Inger.

Andre i kvarteret, som stadig kommer her, var Jan og Bente Engberg, børn af Politikens førende teaterkritiker Harald Engberg. Jan er i dag entreprenør i New York med eget firma, og Bente er kunstanmelder og bor i London, men de kommer her fortsat hver sommer.

Tisvilde

og Meretes skyld
idél idyl!

Malene og Lone studerer dagens avis.

Lone fortæller om Malene:

-Hun var min vidunderlige, dejlige veninde. Det gjaldt om bare at få lov til at være sammen. Vi havde vores lege, og vi var altid sammen. Det var vore forældre også. De var kolossalt sociale. Der var fest hele tiden, enten spiste de det ene eller det andet sted.

Malene:

-Min far gav lov til, at vi måtte grave en jordhule på vores grund. Vi klædte os ud, Lone var pigen og jeg var manden. Nogle gange var vi begge piger. Vi opfandt vores eget sprog, vi kunne jo ikke engelsk som nogle af de ældre. Lone og jeg har lavet alt det, børn nu engang har lavet. Vi har fisket i Horsekæret efter salamandre og haletudser. Jeg havde store syltetøjsglas med til København, og pludselig blev de jo til frøer...

Kaj Walther – flot og utilnærmelig

Om vinteren stod man på skøjter enten ved den lille sø ved Poulsen & Nielsen eller på Horsekæret.

Om sommeren trak stranden naturligvis, selv om Lone fik en vis angst for det, da hun som lille trådte i et 'hestehul' og sandbunden forsvandt under hende til faderen greb fat og trak hende op. Malene Schwartz gik til svømning hos Kaj Walther, som han fortalte i årbogen fra 2000:

-Jeg kan huske Kaj Walther som en vanvittig flot mand. Hold da op, hvor var han flot. Pigerne vimsede omkring ham, men det var ikke noget med, at jeg var forelsket i ham. Han var bare flot og utilnærmelig, så man stod med 'åben mund og polypper' og så på ham.

Somrene i Tisvilde fortsatte i teenageårene, men bortset fra ture i biografen hos Thuneby var der ikke meget af 'det vilde liv'. Malene husker dog en aften, de var afsted til en byfest eller lignende ude omkring Liseleje.

-Vi blev fotograferet til avisen og så blev vi kørt hjem af nogle unge mennesker. Og min mor var rasende! De vidste jo ikke, hvor vi var. Der var et eller andet skandaløst der, men ellers var vi ærligt talt meget artige dengang!

En af deres tidlige teenage-erindringer var en tur til Skagen uden forældre, hvor de sejlede fra København til Aalborg og cyklede derfra. Lone var bare 13 og pludselig fik hun frygtelig hjemvé. Hun ringede hjem, men faderen fastslog i telefonen, at hun måtte blive, hvor hun var med de andre. Alligevel sprang en djævel i Lone og uden forældrene vidste det tog hun alligevel alene hjem. Næde det sidste tog til Tisvilde om aftenen. Og der på stationen stod faderen og tog imod! Han havde forudset det hele.

En mere dramatisk hændelse var i 1947, hvor Lone og Malene, sammen med deres forældre, var med færgen 'Kjøbenhavn' ¹⁾, da den i stærk tåge syd for Helsingør kolliderede med fragtdamperen Mette Schou, der havde kreaturer ombord. En person blev dræbt ved sammenstødet og det var en uhyggelig oplevelse med dyrene, der hylede i vilden sky, mens damperen sank.

Lejet går også an, men...

Det var en oplevelse, der satte sig spor, men det ødelagde ikke den lykkelige barn- og ungdom i Tisvilde, hvor alt drejede sig om nærområdet. Som Malene udtrykker det:

-Vores verden var her. Det 'fine' det er at bo lige her, hvor vi sidder. Jeg er lige ved ikke at klare den, der hvor mit hus ligger nu! Det er på kanten! 'Man' kan bo lige i denne cirkel. Det snakkede mine forældre om, 'man' fik fornemmelsen af, at det var her det foregik, og det var her 'man' kunne bo. Der er Bakkerne, Tisvilde Lunde og så Tisvildeleje. Og selvfølgelig Godhavn, som vi ikke taler om. Det var helt yt!

Dem fra Nordhusvej og de steder var ikke nogen 'man' talte med...

-Grænsen mellem Tisvilde og Tibirke går gennem min mors hus, fortæller Lone om den skarpe opdeling. Jeg bor i Tisvilde. Halvdelen af min mors hus er Tibirke.

Det var, hvor 'man' boede, der var stedet. Grænserne var der.

Malene gør dog en undtagelse, når det gælder Tisvildeleje:

-Jeg var jo gift med Paul Hammerich, og han havde jo det fan-

*Lone i den ternede kjole og Malene yderst til højre.
Damen med hatten er Viktoria Stephensen, gift med Hakon Stephensen.
Bagest er det Lones mor og Malenes far.*

tastiske hus nede ved vandet. Det var fantastisk, jeg er vild med det vand. Det er unikt. Der var solnedgang til klokken halvelve-elleve om aftenen. Det var utroligt om sommeren. Så det går også an...

Det er nu ikke, fordi man på nogen måde har oplevet standsforskelle, og man fornemmede ingen form for snobberi. Man legede med 'de lokale' uden at spekulere på det.

-Jeg kom meget hos den gamle Ferdinand Andersen og Marie, som gjorde rent hos min mor og ovre hos Bohr, fortæller Lone. De boede i underetagen, og så boede maleren (Svend Aage Christensen, red.) og Tut ovenpå med deres seks piger. Jeg elskede at komme der. Vi sad og spillede canaster om aftenen.

Malene husker dog, at hun var ganske misundelig på Hans Bendixs døtre, da de kom hjem fra USA med sort tyggegummi... De var så specielle og fra en helt anden verden!

-De kunne noget, vi andre ikke kunne.

En anden der skilte sig ud var billedhuggeren Hugo Liisberg, en højtråbende vildmand, som alle børnene var lidt bange for.

Malene og Lone genopfrisker barndoms minderne.

Foto: WICTOR

..og lidt om tiden derefter

Lone Holm-Jensen blev gift i 1959, og manden Søren, som hun var gift med i 15 år og har tre børn med, kom også med til Tisvilde som en naturlig ting. De byggede hus sammen på en grund overfor Lones forældre.

-Det betød meget for mig at holde tilknytningen til Tisvilde, og også min nuværende mand Ole og vores fælles søn holder meget af stedet. Alle mine fire børn er kommet heroppe, siden de blev født. Det er et barndommens land, og de har det nøjagtig som jeg har det. At det er deres område, og min ældste datter bor her nu helårs.

Malene fik et anderledes liv indenfor teatret, der gjorde at hun ikke kunne være så trofast overfor Tisvilde.

-På et tidspunkt, da jeg var gift med min første mand, havde vi en pragtfuld gård ovre på Valby Overdrev. Vi købte en totalt falddefærdig bondegård, som vi fik lavet helt fantastisk, og her boede vi i fem år. Vi solgte den, fordi jeg ikke kunne overkomme at have lejlighed i København og et hus på landet. Derfor er der et tomrum med hensyn til Tisvilde, indtil jeg mødte Paul.

Det var i 1980'erne, da Paul Hammerich havde haft 'Alfridas hus' en årrække – huset på Ved Stranden som Bent Fabricius Bjerre senere blev ejer af.

Den buldrende ild i brændeovnen er blevet til gode, varme gløder. Det kunne være blevet til mange flere beretninger fra Malene Schwartz og Lone Holm-Jensen om deres oplevelser i barndomslandet og voksenlivets Tisvilde Lunde. Men vi stopper for denne gang og takker for gæstfriheden.

1) Året efter forulykkede 'Kjøbenhavn' for alvor, da rutebåden på vej til Aalborg ramte en engelsk bundmine ud for Hals Barre. 48 omkom, da båden gik ned.